

การรักษามะเร็งด้วยการฉายรังสี

พ.ต.หญิง.พญ.สุวิชา คำพันธุ์นุพ
ผู้เชี่ยวชาญ สาขารังสีรักษาและมะเร็งวิทยา
ราชวิทยาลัยรังสีแพทย์แห่งประเทศไทย

การรักษามะเร็งด้วยการฉายรังสีเป็นการนำเอารังสีมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์สามารถใช้รักษาเพียงลำพังหรือใช้ร่วมกับการรักษาอื่น ๆ ได้ เช่น ผ่าตัด ยาเคมีบำบัด การใช้ยามุ่งเป้า (targeted therapy) เป็นต้น รังสีรักษาสามารถใช้ได้ในหลายระยะของโรคมะเร็งและใช้ได้เพื่อการรักษาแบบหวังให้หายขาด (curative treatment) หรือ รักษาเพื่อประคับประคอง (supportive treatment)

รังสีรักษา หรือ “การฉายแสง” ส่งผลให้เซลล์มะเร็งที่ได้รับรังสีมีการเปลี่ยนแปลงในระดับยีน โดยทั่วไปมักฉายแสงหลายครั้งในแต่ละครั้งที่ฉายแสง เซลล์มะเร็งจะสะสมความผิดปกติของยีนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้มีการแบ่งตัวผิดปกติและเซลล์นั้นก็ตายลงปกติแล้วการฉายแสงจะทำให้เนื้อเยื่อหรืออวัยวะปกติที่อยู่รอบ ๆ มีโอกาสโดนรังสีไปด้วย แต่สามารถใช้รังสีรักษาเพื่อฆ่ามะเร็งได้ เนื่องจากเซลล์ของเนื้อเยื่อปกติสามารถซ่อมแซมตัวเองได้ จึงสามารถทนรังสีได้มากกว่าเซลล์มะเร็งนั่นเอง

ก่อนเริ่มการฉายแสง ผู้ป่วยจะได้รับการทบทวนประวัติการรักษา, ตรวจร่างกายทั่วไป ผลการตรวจเพิ่มเติมทางห้องปฏิบัติการ เช่น ผลเลือด ผลการส่องกล้อง ผลเอกซเรย์ต่าง ๆ เป็นต้น ข้อบ่งชี้ในการฉายแสง ตลอดจนตรวจยืนยันผลขึ้นเนื้อและระยะของโรคอีกครั้ง และผู้ป่วยควรเตรียมตัวสำหรับการฉายแสงโดย

1. **การแต่งกาย** ควรแต่งกายด้วยชุดที่สวมเข้า-ออกง่ายหรือสามารถเปิดเผยบริเวณที่ต้องการฉายแสงได้ดี เสื้อผ้าไม่รัดแน่นหรือเสียดสีกับผิวหนังบริเวณที่ฉายแสงมากเกินไป เนื่องจากการฉายแสง อาจมีผลข้างเคียงทำให้ผิวหนังไม่แข็งแรง ลอกหรือเป็นแผลได้ง่ายหากถูกเสียดสี
2. **อาหาร** กินอาหารที่เป็นอาหารปรุงสุก, สะอาดและครบ 5 หมู่ ยกเว้นกรณีที่ฉายแสงบริเวณลำไส้ ควรระมัดระวังการรับประทานอาหารที่ทำให้ท้องเสียได้ง่าย เช่น อาหารรสจัด ของหมักดอง นม หรือผักผลไม้ปริมาณมาก ๆ เป็นต้น

หมอชวนรู้
โดย แพทย์สภา

3. ยา สามารถกินยาเดิมได้ในระหว่างการฉายแสง แต่ควรแจ้งให้รังสีแพทย์ทราบเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ยาที่ออกฤทธิ์ต่อกันได้ ไม่ควรใช้ยาสมุนไพร ยาลูกกลอน หรือยาอื่น ๆ ที่ไม่มีหลักฐานทางการแพทย์สนับสนุนให้ใช้
4. การดูแลความสะอาดร่างกาย ในระหว่างการฉายแสงนั้น สามารถอาบน้ำได้เป็นปกติ แต่ควรงดการทาแป้ง, โลชั่น หรือยาทาใด ๆ ลงในบริเวณที่ฉายแสง เพราะสารบางชนิดอาจมีผลกับการออกฤทธิ์ของแสงได้ หากมีความจำเป็นต้องใช้ ควรปรึกษาแพทย์รังสีรักษาก่อนทุกครั้ง หากต้องฉายแสงบริเวณศีรษะและลำคอ ผู้ป่วยจำเป็นต้องพบทันตแพทย์เพื่อทำฟันให้เรียบร้อยก่อนเริ่มการรักษา เพราะการฉายแสงทำให้น้ำลายแห้งและเสี่ยงต่อการฟันผุง่ายขึ้น และระยะยาวมีโอกาสเกิดกระดูกเน่าตายได้หากดูแลรักษาความสะอาดไม่ดี
5. การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผู้ป่วยสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้และไม่ต้องแยกห้องนอน แต่สำหรับการฉายแสงระยะใกล้แบบฝังแร่บางชนิดไว้ในร่างกาย ผู้ป่วยสามารถแพร่กระจายรังสีออกมายังคนรอบข้างได้เป็นระยะเวลาหนึ่งขึ้นกับชนิดของแร่จึงต้องหลีกเลี่ยงการอยู่ใกล้เด็กและสตรีมีครรภ์, ต้องแยกห้องนอน, รวมถึงงดการมีเพศสัมพันธ์หรือต้องมีเพศสัมพันธ์แบบมีการป้องกัน ทั้งนี้ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ผู้รักษาอย่างเคร่งครัด

ผลข้างเคียงของการฉายแสง สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เริ่มต้นฉายแสง ไปจนกระทั่งฉายแสงจบไปเป็นเวลานานหลายปี ผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นขึ้นกับบริเวณฉายแสงว่ามีอวัยวะอะไรอยู่ใกล้เคียง, ปริมาณแสงและเทคนิคที่ใช้, สภาพร่างกายเดิมของผู้ป่วยและโรคร่วมอื่น ๆ รวมไปถึงการดูแลตนเองและปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของแพทย์ปกติแล้วผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นมักเป็นเฉพาะที่ คือ ฉายแสงบริเวณใดก็มักจะทำให้เกิดผลข้างเคียงเฉพาะบริเวณนั้น ๆ เช่น การฉายแสงมะเร็งในช่องท้องส่วนล่าง จะทำให้เกิดท้องเสีย ถ่ายกะปริบกะปรอย และปัสสาวะบ่อยกว่าปกติได้ เป็นต้น นอกจากนี้ ผลข้างเคียงที่จะเกิดขึ้นมักสัมพันธ์กับปริมาณรังสีที่ได้รับ ดังนั้นก่อนเริ่มรักษา แพทย์จะเป็นผู้แนะนำว่าในกรณีของผู้ป่วยรายหนึ่ง ๆ จะเกิดผลข้างเคียงชนิดใดได้บ้าง และมักเริ่มช่วงใดของการฉายแสงและอาจมียาให้กินเพื่อป้องกันหรือลดผลข้างเคียงดังกล่าวได้

